

Sundhedsstyrelsen
Enheden for Evidens, Uddannelse og Beredskab
Islands Brygge 67
2300 København S

E-mail: Enhedeub@sst.dk

WILDERS PLADS 8K
DK-1403 COPENHAGEN K
TELEFON +45 3269 8888
DIREKTE +45 9132 5655

MATJ@HUMANRIGHTS.DK
HUMANRIGHTS.DK

DOK. NR. 17/01273-3

4. AUGUST 2017

HØRING OVER VEJLEDNING OM SUNDHEDSFAGLIG HJÆLP VED KØNSIDENTITETSFORHOLD OG KØNSMODIFICERENDE BEHANDLING

Sundhedsstyrelsen har ved e-mail af 2. juni 2017 anmodet om Institut for Menneskerettigheders eventuelle bemærkninger til Sundhedsstyrelsens udkast til vejledning om sundhedsfaglig hjælp ved kønsidentitetsforhold og kønsmodificerende behandling.

Danmark har siden 2011 indført lovgivning, som på flere områder styrker indsatsen for LGBTI-personers rettigheder, herunder for transkønnede. Med ændringer af CPR-loven i 2014 markerede Danmark sig som et foregangsland, der anerkender menneskers ret til at leve i overensstemmelse med deres kønsidentitet, og i dag står det i Danmark enhver frit for at vælge sit juridiske køn gennem den såkaldte erklæringsmodel, der er lettilgængelig og ikke stiller krav om kirurgiske indgreb, psykiatriske eller psykologiske godkendelser.

Senest blev transkønnethed fjernet fra Sundhedsstyrelsens diagnosefortegnelse over psykiatriske lidelser, og transkønnede i Danmark har siden 1. januar 2017 ikke skullet have en psykiatrisk diagnose for at få adgang til kønsmodificerende behandling. Det foreliggende udkast til vejledning fra Sundhedsstyrelsen kommer i forlængelse heraf og har til formål at afspejle, at ændringen også formelt anerkendes inden for det danske sundhedsvæsen.

Instituttet har følgende bemærkninger til Sundhedsstyrelsens udkast til vejledning:

GENEREL VEJLEDNING

På trods af forandringer og opbrud i kønsforståelser de seneste årtier samt en stigende erkendelse af, at det ved fødslen tildelte køn ikke nødvendigvis stemmer overens med ens oplevede køn, påvirker og

begrænser stereotype kønsopfattelser fortsat transkønnedes frie livsudfoldelse. Henset til, at transkønnede i Danmark stadig i høj grad oplever at blive diskrimineret på baggrund af deres kønsidentitet, herunder ofte oplever sig mødt af et ikke-inkluderende sundhedsvæsen, finder instituttet det væsentligt, at Sundhedsstyrelsen også har fokus på det sundhedsfaglige personales møde med transkønnede, hvor de transkønnede søger sundhedsfaglig hjælp og behandling for andre forhold end kønsmodificerende behandling.

Instituttet finder det således positivt, at Sundhedsstyrelsen i februar 2017 i et nyhedsopslag anførte, at hensigten med vejledningen er at "... sætte nogle meget klare rammer for sundhedsvæsenets møde med transpersoner, både når de søger hjælp til kønsmodificerende behandling, men også helt generelt."¹

Ud fra det foreliggende udkast finder instituttet det imidlertid ikke tilstrækkelig klart, at vejledningen også omfatter transkønnedes generelle møde med sundhedsvæsenet. Instituttet ville have fundet det hensigtsmæssigt, at man i forbindelse med udarbejdelsen af det foreliggende udkast også havde udarbejdet en særskilt vejledning om sundhedsvæsenet generelle møde med såvel transkønnede, som andre kønsidentiteter.

Instituttet anbefaler derfor, at det som minimum præciseres i vejledningen, at den også vedrører transkønnedes adgang til sundhedsydelse generelt. Instituttet anbefaler, at det i den forbindelse anføres, at transkønnede skal behandles på lige fod med andre personer, der har tilsvarende helbredsmæssige behov, og at sundhedsfagligt personale skal undgå at fokusere på kønsidentitet, når transkønnede søger hjælp og behandling for forhold, der ikke er afledt af deres transkønnethed. Endvidere anbefaler instituttet, at det tilføjes, at sundhedsfagligt personale skal være opmærksomme på at omtale transkønnede ved det køn, som de transkønnede selv angiver som det rigtige, ligesom personalet skal være vidende om, at nogle transkønnede – som det også gør sig gældende for andre dele af befolkningen – ikke identificerer sig som "kvinde" eller "mand", men har en non-binær forståelse af køn. Endelig er det særligt væsentligt for transkønnede, at sundhedsfagligt personale har viden om, at der er forskel på kønsidentitet og seksualitet.

¹ Sundhedsstyrelsen: Transpersoners møde med sundhedsvæsenet, 15. februar 2017, <https://www.sst.dk/da/nyheder/2017/transpersoners-moede-med-sundhedsvaesnet>

RESPEKT OG INDDRAGELSE

Flere transkønnede har løbende og offentligt tilkendegivet – også efter ændringen af diagnoseklassifikationen i januar 2017 – hvordan de, særligt inden for sundhedsvæsenet, stigmatiseres og mødes uden den respekt og værdighed, som bør kendetegne det danske samfund.

På den baggrund finder instituttet det positivt, at Sundhedsstyrelsens udkast til vejledning indeholder et selvstændigt afsnit om respekt og inddragelse (afsnit 3.1), der understreger vigtigheden af, at transkønnede bliver mødt af et sundhedsfagligt personale, der optræder professionelt med respekt for den enkeltes situation og præferencer.

Instituttet mener dog, at spørgsmålet om inddragelse af den enkelte transkønnede i sin egen behandling skal være mere gennemgående og bør komme til udtryk i vejledningen på en mere fremtrædende måde. Særligt finder instituttet, at det gør sig gældende for udkastets afsnit om krav til udredning (afsnit 7.1) og krav til igangsættelse af behandling (afsnit 7.2). I det foreliggende udkast finder instituttet, at det ikke i tilstrækkelig grad beskrives, hvordan man vil sikre, at de transkønnede får et klart overblik over behandlingsprocessen, herunder hvad et behandlingsforløb indebærer – f.eks. hvilke konkrete behandlingstilbud, der findes, hvilken udredning, der eventuelt er tilknyttet det enkelte tilbud, og hvad den forventede tidsramme vil være. Instituttet bemærker i den forbindelse vigtigheden af, at transkønnede modtager de rigtige og relevante informationer for på et oplyst grundlag at kunne tage del i fastlæggelsen af behandlingsplan samt eventuelt udredningsprogram.

På den baggrund anbefaler instituttet, at spørgsmålet om transkønnedes inddragelse integreres som et generelt gennemgående punkt under samtlige afsnit i vejledningen.

ANERKENDEDE SPROG

Instituttet mener, at det sprog, der anvendes til beskrivelse af transkønnethed, er en væsentlig faktor, når stigmatisering af transkønnede skal undgås.

Instituttet finder det således positivt, at det foreliggende udkast generelt anvender et anerkendende sprog, der ikke unødigt diagnosticerer transkønnethed. Instituttet bemærker til eksempel, at ord som ”sygdom” og ”lidelse” ikke bruges i vejledningen, og at der skelnes mellem støtte og sundhedsfaglig behandling. Instituttet

opfatter den tilgang som en anerkendelse af, at transkønnethed i sig selv hverken er udtryk for psykisk eller somatisk lidelse.

Instituttet finder dog, at der fortsat er plads til sproglige forbedringer i vejledningen. Begrebet kønsidentitet kommer af det engelske udtryk "gender identity", som dækker over en persons opfattelse af sit eget køn – binær såvel som non-binær. Det er således instituttets opfattelse, at begrebet "kønsidentitet" ikke kun vedrører gruppen af transkønnede, men den brede befolkning generelt, og derfor finder instituttet det u hensigtsmæssigt, at vejledningen konsekvent benytter begrebet "kønsidentitetsforhold" også, hvor der mere korrekt kunne stå "transkønnethed". Hertil bemærker instituttet, at henvendelser fra transkønnede, som ønsker kønsmodificerende hormonbehandling og/eller kirurgi, ofte selv føler sig afklarede omkring deres kønsidentitet og derfor formentlig nærmere vil betegne deres oplevelse som en uoverensstemmelse mellem det tildelte og oplevede køn, end et spørgsmål om "kønsidentitetsforhold". På baggrund af ovenstående anbefaler instituttet, at der foretages justeringer i relation til brugen af begrebet "kønsidentitetsforhold", herunder at der tages højde for, at usikkerhed omkring kønsidentitet gælder for en bestemt gruppe af de transkønnede, og ikke for alle.

Endvidere bemærker instituttet, at der under afsnittet om tilladelse til kastration (afsnit 13) henvises til gældende regler, hvorefter en transkønnet kan få tilladelse til kastration som led i kønsskifte, hvis vedkommende som ét blandt andre krav har fået stillet "diagnosen transseksualitet". Endvidere fremgår det af vejledningen, hvordan Sundhedsstyrelsen fortolker lovens ord om "stillet diagnosen transseksualitet". Instituttet anbefaler, at det i vejledningens afsnit om tilladelse til kastration anføres, at "diagnosen transseksualitet" er et udtryk, der stammer fra perioden før 1. januar 2017, hvor transkønnethed stadig blev anset for en psykiatrisk lidelse, og at udtrykket i dag er forældet.

SEXOLOGISK KLINIK

Instituttet har fulgt debatten om Sexologisk Kliniks monopol på behandling i Danmark og er derfor orienteret om, at der i februar 2017 blev lagt op til et monopolbrud, således at behandling af transkønnede også skal kunne udbydes andre steder i landet end på Sexologisk Klinik i København.²

² Dagbladet Information: Sundhedsministeren vil bryde Sexologisk Kliniks monopol på behandling af transkønnede, 15. februar 2017 (<https://www.information.dk/indland/2017/02/sundhedsministeren-bryde-sexologisk-kliniks-monopol-paa-behandling-transkoennede>)

Instituttet bemærker hertil, at for at en person, der oplever usikkerhed omkring sin kønsidentitet, kan blive afklaret om de behandlinger, der tilbydes, vil det ofte for personen være essentielt at kunne indgå i en ærlig dialog med en sundhedsfaglig om de udfordringer og problemer, som personen oplever vedrørende sin kønsidentitet. Instituttet finder det derfor problematisk, at det er samme sundhedsfaglige personale, der dels skal yde den uafklarede person rådgivning og støtte, dels senere skal afgøre, om personen er egnet til at modtage kønsmodificerende behandling. På den baggrund anbefaler instituttet, at rådgivning til personer, der er uafklarede om deres kønsidentitet, sker i et andet regi i sundhedsvæsenet og af personale, der ikke er tilknyttet Sexologisk Klinik.

Instituttet efterlyser i den forbindelse, at der i vejledningen gives et klart overblik over og præcisering af, hvilke konkrete behandlingstilbud, der findes, hvilken eventuel udredning, der er knyttet til det enkelte tilbud, og om tilbuddet gives gennem det primære eller sekundære sundhedsvæsen. Endvidere efterlyser instituttet præcisering af, om også praktiserende læger og/eller gynækologer skal kunne forestå behandling eller dele heraf. Instituttet bemærker hertil, at en decideret oplysning i vejledningen af aktører og tilbud vil kunne hjælpe til konkret afklaring af, hvilke tilbud transkønnede og personer med uafklaret kønsidentitet, kan gøre brug af, ligesom en sådan konkretisering også vil styrke muligheden for inddragelse.

TILBUD TIL PERSONER UNDER 18 ÅR

Af vejledningens afsnit om kønsmodificerende tilbud til personer under 18 år (afsnit 9) fremgår det blandt andet, at det er væsentligt, at der sikres en sammenhængende og helhedsorienteret indsats, der løbende tilpasses barnets/den unges alder og udvikling. Med henvisning til instituttets bemærkninger oven for vedrørende respekt og inddragelse, efterlyser instituttet, at det af vejledningen mere tydeligt fremgår hvilke kønsmodificerende tilbud, der gives til børn og unge, herunder hvordan barnet/den unge og forældrene påtænkes inddraget i processen. Særligt er spørgsmålet om inddragelse af forældrene relevant, når der er tale om en ung, der er fyldt 15 år og dermed, som følge af Sundhedslovens regler, selv kan give informeret samtykke til behandling. Instituttet ville have fundet det hensigtsmæssigt, at man i vejledningen havde taget stilling til, hvordan sundhedsvæsenet vil håndtere eventuelle uenigheder imellem barnet og forældrene, eller forældrene imellem.

Der henvises til sagsnr.: 4-1010/127/5

Med venlig hilsen

Mathilde Worch Jensen

JURIDISK RÅDGIVER